

12. SPOTKANIA KOMISJI BADAŃ NAD ANTYKIEM CHRZEŚCIJAŃSKIM W ROKU AKADEMICKIM 2008/2009

W roku akademickim 2008/2009 członkowie i sympatycy Komisji Badań nad Antykiem Chrześcijańskim spotkali się siedem razy. Zebrania miały zasięg ogólnopolski i odbywały się na ogół w trzeci czwartek miesiąca. Jedynie w listopadzie spotkanie się nie odbyło, gdyż miało miejsce dwudniowe ogólnopolskie sympozjum nt. *Małżeństwo, rodzina, wychowanie w nauczaniu św. Jana Chryzostoma*¹ W ramach spotkań wygłoszono siedem prelekcji i jeden komunikat; prelegentami byli przedstawiciele ośrodków naukowych z całej Polski.

Dnia 16 X odbyło się pierwsze spotkanie. Na wstępie głos zabrał ks. prof. dr hab. Stanisław Longosz, dyrektor Instytutu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL i sekretarz Komisji, który najpierw powitał wszystkich przybyłych (21 osób), a następnie poprosił o zabranie głosu prof. dr hab. Bożenę Iwaszkiewicz-Wronikowską (Lublin, KUL), która przedstawiła *Relację z XV Międzynarodowego Kongresu Archeologii Chrześcijańskiej w Toledo (8-12 IX 2008)*, wzbogaconą pokazem multimedialnym. Prelegentce towarzyszyły trzy doktorantki (również uczestniczące w kongresie): mgr Anna Głowa, mgr Anna Reder i mgr Anna Stróż, które włączały się z krótkimi wypowiedziami. Na wstępie prof. B. Wronikowska wprowadziła w problematykę wcześniejszych kongresów (odsyłając zainteresowanych do swojego artykułu: *Sto lat Międzynarodowych Kongresów Archeologii Chrześcijańskiej*, VoxP 19:1999, t. 36-37, 669-687). Każdy z nich – jak stwierdziła – prezentował różne szkoły i nurty badawcze w archeologii; szerzej omówiła tematykę kongresu XIV (Wiedeń, 1999 r.), w którym uczestniczyła. Wspomniała też o planowanych kongresach w Jerozolimie i w Barcelonie, które nie doszły jednak do skutku ze względu na koszty związane z organizacją tak dużych imprez. Z tym większym uznaniem wypowiedziała się o organizatorach XV kongresu – młodych badaczach z Uniwersytetu w Medynie. Następnie głos zabrała mgr A. Głowa, która przedstawiła Toledo w czasach Wizygotów, zwracając uwagę zwłaszcza na zabytki sakralne z tego okresu. Po tej krótkiej relacji prof. Wronikowska przedstawiła tematykę XV kongresu, odbywającego się pod hasłem „Biskup, społeczeństwo, terytorium” w 6 sesjach plenarnych. W ich ramach omówiono następujące tematy: (1) Biskup i topografia miejska, (2) Biskup i topografia podmiejska, (3) Biskup i terytorium, (4) Biskup i architektura, (5) Biskup i ikonografia, (6) Biskup i mnich (obszar śródziemnomorski). Z kolei mgr A. Stróż przedstawiła zabytki Tarragony, wspominając m.in. nekropolię Tarraco (III/IV w.). Zabierając ponownie głos, prof. Wronikowska krótko omówiła towarzyszące sesjom plenarnym spotkania w mniejszych grupach, zwracając uwagę na archeologów z Polski: Krystynę i Michała Gawlikowskich (UW) oraz Andrzeja Biernackiego (UAM). Podsumowując cały Kongres, Prelegentka stwierdziła, iż zabrakło w nim wielkich indywidualności ze starszego pokolenia, może dlate-

¹ Materiały z tego sympozjum zob. wyżej.

go – powiedziała – dyskusji było niewiele i toczyły się niemrawo. Jako ostatnia wystąpiła mgr A. Reder, prowadząc słuchaczy śladami Prudencjusza (Merida, Kordoba, Walencja). Po prelekcji głos zabrał ks. S. Longosz, który, dziękując za szczegółową relację, powiedział, iż dzięki niej słuchacze mogli pośrednio wziąć udział w Kongresie, zaś Prelegentkę zapytał: czy polscy badacze, zajmujący się archeologią chrześcijańską obszaru śródziemnomorskiego, liczą się na świecie. Prelegentka odpowiedziała, że niestety nie.

Drugie spotkanie miało miejsce 18 XII 2008 r. i przebiegało w świątecznej atmosferze; uczestniczyło w nim 25 osób, zaś przewodniczył mu ks. prof. dr hab. Stanisław Longosz. Serdecznie powitał on uczestników, a zwłaszcza prelegentów: dr. Dariusza Słapka (Lublin, UMCS) oraz dwóch członków Koła Amatorów Antyku UMCS, którzy wspólnie przedstawili temat: *Czy antyczny atleta był dobrym żołnierzem?*, połączony z prezentacją. Ks. S. Longosz krótko wprowadził w tematykę, zauważając m.in., iż sport antyczny (którego celem była szlachetna rywalizacja) stanowi antytezę sportu współczesnego. Przedstawiając głównego prelegenta – dr D. Słapka, powiedział, iż jest to jeden z najwybitniejszych polskich znawców sportu antycznego, zaś zainteresowanych odesłał do jego publikacji (m.in. do artykułu: *Aspekt militarny początkowej fazy rozwoju igrzysk gladiatorских w Rzymie*, w: *Pod znakiem Marsa i Aresa*, red. E. Dąbrowa, Kraków 1995, s. 43-51). Dr D. Słapek przedstawił na wstępie stan badań nad sportem antycznym. Stwierdził, iż początkowo historycy prowadzili je w kontekście badań nad sportem w ogóle, wskazując na uniwersalne mechanizmy. W ich badaniach – jak zauważył – dominował heliocentryzm i „olimpiocentryzm”; wyniki przenoszono na grunt Rzymu i Wschodu. Prelegent stwierdził następnie, iż przełom w badaniach nastąpił w latach 70. XX w., kiedy to zaczął dominować pogląd, że natura sportu w czasach antycznych była inna niż w okresach późniejszych; zwrócił też uwagę, że w tym czasie zaczęto wydawać teksty źródłowe (np. E. Byry, *Sport in der Antike. Texte für die lateinische Übergangselektüre*, Stuttgart 1983), bibliografie (E. Marótiego, T.F. Scanlona, M. Lömmnera) oraz specjalistyczne periodyki (np. „Journal of Sport History”, „International Journal of the History of Sport”). Na koniec dodał, iż dynamiczny rozwój badań nad sportem nastąpił w ostatnim ćwierćwieczu, kiedy to zaczęto przedstawiać sport w kontekście licznych historycznych i kulturowych uwikłań (np. związek sportu z religią). Po nim wystąpili dwaj członkowie Koła Amatorów Antyku, którzy podjęli kwestie związane z głównym tematem wykładu. Zwrócili przede wszystkim uwagę, iż w starożytności rozmaicie postrzegano udział sportowców w wojnie. Jako przykłady postaci prezentujących odmienne stanowiska, podali Platona, który pozytywnie oceniał rolę sportu w szkoleniu żołnierzy, oraz Aleksandra Wielkiego, który jako żołnierz uważał, iż sportowcy nie sprawdzają się w wojsku, gdyż są indywidualistami i brak im dyscypliny. Natomiast w Rzymie – jak stwierdzili – zaczęto pozytywnie postrzegać przydatność sportowców-gladiatorów do celów wojennych, obronnych (przykładem był udział gladiatorów w prywatnych oddziałach zbrojnych organizowanych w celach osobistej obrony). Wystąpienie zakończyła pre-

zencacja (zrekonstruowanych przez członków Koła Amatorów Antyku) różnych części uzbrojenia, wchodzących w skład wyposażenia gladiatora. Na zakończenie ks. prof. St. Longosz złożył wszystkim obecnym życzenia błogosławionych świąt Bożego Narodzenia, po czym odśpiewano kolędy i podzielono się opłatkiem.

Dnia 15 I 2009 r. miało miejsce trzecie spotkanie Komisji, na które przyszło aż 52 osoby. Gościem i zarazem prelegentem był ks. prof. dr hab. Marek Starowieyski (Warszawa, UW), który wystąpił z referatem pt. *Święty Paweł w tradycji apokryficznej*. Jego wystąpienie poprzedziło krótkie wprowadzenie ks. prof. S. Longosza (podkreślił m.in., iż wykład odbywa się w trwającym jeszcze Roku św. Pawła), który przewodniczenie spotkania powierzył ks. prof. dr hab. Augustynowi Eckmannowi (Lublin, KUL), prezesowi Towarzystwa Naukowego. Na wstępie Prelegent, nawiązując do swojego ubiegłorocznego wystąpienia², poinformował o niedawnym polsko-łacińskim wydaniu dzieł Marcina z Bragi w serii „Ad Fontes” (6) i Wydawnictwie Marka Derewieckiego (*Dzieła*, przeł. W. Wójcik [et. al.], wstęp i oprac. M. Starowieyski – J. Naumowicz, Kęty 2008). Przechodząc do tematu referatu stwierdził, iż postać św. Pawła pojawia się w trzech rodzajach pism apokryficznych: dziejach, listach, apokalipsie. Następnie (w ramach wyróżnionych rodzajów) omówił poszczególne utwory. Rozpoczął od *Dziejów Pawła*, podkreślając, iż na podstawie tego apokryfu można odtworzyć cały szlak podróży Apostoła (epizody: I-II, V-XII); szczególną uwagę zwrócił na *Dzieje Pawła i Tekli* (stanowiące część *Dziejów Pawła* – epizod III-IV), wskazując tutaj m.in. na opis jego wyglądu; na koniec przedstawił opis męczeństwa (epizod XIII). Potem omówił *Listy*, które – jak stwierdził – wzorowane były na listach kanonicznych, podając jako przykład *List do Laodyceńczyków* (zainspirowany Kol 4, 16), którego autorstwo przypisuje się zwolennikom Marcjona, *List do Aleksandryjczyków* (uważany również za tekst marcjonitów) oraz *Listy między Seneką a św. Pawłem* (do XV wieku uważane za autentyczne), popularyzujące myśl stoicką. Sporo uwagi Prelegent poświęcił *Apokalipsie Pawła* (inspirowanej 2Kor 21, 1-5). Ukazywała ona wędrówkę Apostoła przez kolejne nieba, a następnie podróż przez kręgi piekielne; Prelegent zwrócił tutaj uwagę na ciekawą scenę, w której św. Paweł prosi Boga, by dał potępionym душom wytchnienie. Kolejnym (i zarazem ostatnim) utworem, nie należącym jednak do żadnego z trzech omawianych wcześniej rodzajów, który Prelegent omówił, były *Pseudoklementyny*, uznane za pierwszą powieść chrześcijańską. Zwrócił on przede wszystkim uwagę na intrygującą postać Szymona Maga oraz paralelę relacji „św. Piotr – Szymon Mag” i „św. Piotr – św. Paweł”, dopatrując się w niej obrazu polemiki judeochrześcijan ze zwolennikami św. Pawła. W dyskusji pierwszy zabrał głos ks. A. Eckmann, który nawiązując do 2 Listu św. Piotra, gdzie znajduje się wypowiedź, iż św. Paweł porusza „trudne sprawy” (2P 3, 16), zapytał: czy można znaleźć w apokryfach jakieś wyjaśnienie tego stwierdzenia? Prelegent odpowiedział, iż teksty apokryfów mogą wskazywać

² Por. wyżej: A. Z. Zmorzanka, *Spotkania Komisji Badań nad Antykiem Chrześcijańskim w roku akademickim 2007/2008*.

jedynie (pośrednio), że istniały wśród słuchaczy jakieś problemy ze zrozumieniem nauki Apostoła. Z kolei ks. prof. R. Knapieński zapytał: jaka relacja zachodzi pomiędzy legendą a apokryfem?, czy są to te same gatunki, czy też różne?, a następnie zainteresował się tematem rzeźby z XVII wieku z Legnicy przedstawiającej św. Piotra i Pawła w uścisku (*concordia apostolorum*), pytając czy ma ona swój precedens? Do tego ostatniego pytania odniosła się również prof. B. Wronikowska, która stwierdziła, iż tego typu przedstawienia apostołów Piotra i Pawła pojawiały się już w IV wieku i wzorowane były na przedstawieniach cesarzy. Natomiast sam Prelegent, odpowiadając na pierwsze pytanie stwierdził, iż apokryf nie jest gatunkiem literackim, podobnie jak legenda, która jest „typem przedstawienia”. Jako ostatnia głos zabrała, obecna na spotkaniu, dr Magdalena Łaptaś z UKSW, którą zainteresowały koptyjskie wersje apokryfów „Pawłowych”; zwróciła uwagę na ich związek z ikonografią.

Kolejne, czwarte spotkanie Komisji, na które przybyło 28 osób, odbyło się 19 II 2009 roku. Na wstępie głos zabrał ks. prof. St. Longosz, który powitał wszystkich zebranych i o przewodniczenie poprosił prezesa Towarzystwa Naukowego KUL ks. prof. dr hab. Augustyna Eckmanna (Lublin, KUL). Prelegentem był prof. dr hab. Jan Iluk (Gdańsk, UG), który przedstawił referat pt. ***Antyczny wymiar współistnienia judaizmu i chrześcijaństwa***. Rozpoczynając wykład, postawił pytanie: jak dekryty teodozjańskie (z 380-392 r.: *Codex Theodosianus* [= CTh] XVI 1, 2) ogłaszające supremację religii chrześcijańskiej, wpłynęły na stosunki pomiędzy dwoma politejami: chrześcijańską i żydowską? Swoją odpowiedź ograniczył głównie do aspektu prawno-religijnego. Stwierdził, iż pomimo nowej sytuacji prawnej chrześcijaństwa (co w relacjach dwóch politei miało głównie skutki społeczno-gospodarcze – np. zakaz kupowania przez Żydów niewolników chrześcijańskich), judaizm nigdy nie stracił statusu religii dozwolonej, co potwierdza ogłaszana od połowy IV w. spora liczba dekretów, chroniących środowisko żydowskie. Pod szczególną ochroną znalazły się synagogi, określane w prawie jako *religionum loca* (CTh XVI 8, 9; XVI 8, 12 z 397 r.) oraz dzień szabatu (CTh XVI 8, 20 z 412 r.); surowe kary groziły też za prześladowanie Żydów (CTh XVI 10,24 z 423 roku). Według Prelegenta ustawy te były echem różnych tumultów (m.in. w Aleksandrii i w Syrii) i płynęły z potrzeby utrzymania ładu społecznego. Na koniec prof. J. Iluk zwrócił uwagę na judaistyczny prozelityzm; jego zdaniem, jest to ciekawe zjawisko w kontekście badania relacji politei chrześcijańskiej i żydowskiej. O jego istnieniu – jak podkreślił – świadczy 8 mów Jana Chryzostoma przeciw judaizantom oraz edykt z 409 r., zakazujący agitowania chrześcijan na rzecz kultów heretyckich i judaizmu. W tym kontekście Prelegent postawił pytanie: czy judaizm w tamtym okresie był religią misyjną? Na to pytanie nie dał jednak odpowiedzi jednoznacznej, stwierdzając, iż na pewno był nią w innym sensie (i zakresie) niż chrześcijaństwo. Po wykładzie ks. prof. A. Eckmann serdecznie podziękował prof. J. Ilukowi i zaprosił zebranych do dyskusji. Jako pierwszy głos zabrał ks. S. Longosz, który poprosił o uściślenie terminu „*politeia*”. Prelegent powiedział, iż w wykładzie używał go zamiennie z terminem „społeczność”.

Z kolei dr M. Rajewski (UMCS), odwołując się do sformułowania „nasze cywilizowane prawo” z edyktu Honoriusza, poprosił o podanie oryginalnego (łacińskiego) brzmienia tego wyrażenia. Prof. Iluk odpowiedział, iż jest to prawdopodobnie nadużycie tłumacza, bowiem termin „cywilizacja” (oraz pochodne) powstał dopiero w XVII wieku. Następnie dr M. Rajewski zapytał, czy dekrety dotyczące judaizmu i Żydów (wydawane w okresie omawianym) były odpowiedzią na to, co się działo, czy też raczej stymulowały bieg wydarzeń? Prelegent odpowiedział, że skoro pojawiły się po 380 r., to najprawdopodobniej spowodowane były okolicznościami, co starał się pokazać; przed IV wiekiem „takiego zainteresowania judaizmem i chrześcijaństwem nie było”. Stanowisko to poparł ks. S. Longosz.

Piąte spotkanie Komisji miało miejsce 19 III 2009 r., a uczestniczyło w nim 18 osób, zaś referat nt. *Św. Augustyn a problemy społeczno-gospodarcze w świetle nowo odkrytych listów J. Divjaka* wygłosił dr Jacek Pudliszewski (Gdańsk, UG). W tematykę wykładu wprowadził ks. prof. S. Longosz, wyjaśniając, iż chodzi o 29 listów, które w latach 70. XX wieku odkrył w bibliotekach Marsylii i Paryża J. Divjak (wyd. CSEL 88, Vindobonae 1981). Poinformował też, iż dwa z tych listów przetłumaczył Prelegent i opublikował w „Vox Patrum” (*Epistula* 7 [coll. Divjak], VoxP 10:1990, t. 19, 900-902; *Epistula* 17 [coll. Divjak], VoxP 21:2001, t. 40-41, 517), a następnie poprosił o przewodniczenie ks. prof. dr hab. A. Eckmanna, który oddał głos dr. J. Pudliszewskiemu. Ten wyjaśnił na wstępie, iż tzw. kwestie gospodarcze pojawiają się w odkrytych listach rzadko; św. Augustyn poświęcił tej problematyce w całości listy 7 i 8 oraz listy: 10 i 24, stanowiące przedmiot wykładu. Relację rozpoczął od listu 24, który Augustyn skierował do asesora Eustochiusza, w celu zasięgnięcia porady prawnej w następujących kwestiach: jaki jest status dzieci urodzonych ze związku kobiety wolnej z niewolnikiem?; czy po śmierci ojców, którzy sprzedali swoje dzieci, mogą one odzyskać wolność?; czy matki mogą sprzedawać swoje dzieci?; czy dzierżawca może sprzedać swoje dzieci i kto je może kupić?; jak wygląda pozycja prawna *actores* (pracowników najemnych): czy są to ludzie wolni, a jeśli tak, to czy mogą się stać niewolnikami tych, u których pracują? Prelegent powyższe pytania odniósł następnie do obowiązujących praw, stwierdzając, iż: po pierwsze – status dzieci kobiety wolnej i niewolnika regulowała „uchwała kładiańska”, według której były one niewolnikami (według *Konstytucji* Gajusza także wolna matka w wypadku takiego związku mogła być zamieniona w niewolnicę; prawo to zniósł dopiero Justynian); po drugie – prawo rzymskie zabraniało sprzedaży dzieci przez rodziców, mimo to praktykowano sprzedaż nowonarodzonych dzieci, co było tolerowane (sytuację regulowały *Konstytucje* Walentyniana II i Teodozjusza, według których po pewnym okresie służby takie dziecko powinno uzyskać wolność); po trzecie – *actores* byli na ogół niewolnikami, ale funkcję tę sprawowali również ludzie wolni, którzy jednak po 25 latach mogli prawnie stać się niewolnikami (według Kodeksów Konstantyna). Następnie Prelegent omówił list 10 pisany do przyjaciela Alipiusza Stagarta. Augustyn, nawiązując do autentycznych wydarzeń, które rozegrały się w okolicach miejscowości Hipporegius, podjął w nim

kwestię tzw. *mangones*, czyli piratów, porywających ludzi i sprzedających ich w niewolę. Dr J. Pudliszewski stwierdził, iż w świetle tego listu oczywiste jest, że Kościół w wielu takich przypadkach skutecznie interweniował, uwalniając porwanych. Przypomniwał nadto o karach, jakie nakładało na porywaczy prawo (m.in. ustawa *Lex Juliae de vi publica et privata*), które jednak nie skutkowały. W dyskusji pierwszy głos zabrał ks. A. Eckmann pytając, kim był Eustochiusz, adresat pierwszego listu? Prelegent odpowiedział, iż był nim prawnik zatrudniony w sądzie biskupim – osoba świecka. Następnie ks. S. Longosz i dr R. Majeran (Lublin, KUL), rozwinęli wątek niewolnictwa w V wieku, zwracając zwłaszcza uwagę na problem niewolników związanych z dobrami kościelnymi.

Dnia 16 IV 2009 r. odbyło się szóste spotkanie Komisji z udziałem 24 osób. Przewodniczył mu ks. prof. S. Longosz, który bardzo serdecznie powitał prelegentkę – dr Magdalenę Łaptaś (Warszawa, UKSW) oraz zapowiedział, że po jej wykładzie wygłosi jeszcze krótki komunikat prof. B. Iwaszkiewicz-Wronikowska (Lublin, KUL). Tematem wystąpienia dr M. Łaptaś było *Kolegium Apostolskie bez św. Pawła w nubijskim malarstwie apsydowym*. Prelegentka ograniczyła swoją relację do malarstwa znajdującego się w Banganarti, miejscowości położonej 11 km od starej Dongoli (górną Nil). Było to – jak powiedziała – miejsce kultu archanioła Rafała, co ustalono w trakcie prowadzonych tam przez polskich archeologów (m.in. dr B. Żurawskiego) wykopalisk, w których uczestniczyła również Prelegentka. Ich wynikiem było odkrycie dwóch kościołów posadowionych jeden na drugim, które dedykowane były Rafaelowi (tzw. Rafaeliony). Interesujący – jak stwierdziła dalej – okazał się zwłaszcza Kościół Górny, datowany na początek X wieku (funkcjonował zaś do XV), składający się z 7 kaplic zakończonych apsydami; widniejące tam kompozycje malarskie przedstawiają brodatych władców nubijskich pod opieką archaniołów i apostołów. Dr M. Łaptaś omówiła dalej szczegółowo wizerunki apostołów, znajdujące się w kaplicach nr 3 (widoczne 2 postacie; można zidentyfikować jedynie św. Piotra), nr 6 (4 postacie: św. Piotr i św. Jan – strona prawa oraz św. Andrzej i św. Jakub – strona lewa), nr 2 (3 postacie apostołów) i nr 5 (4 apostołów), stwierdzając, iż nie ma na nich przedstawień św. Pawła, w miejsce którego pojawia się postać św. Andrzeja; dodała, że ten układ występuje też w inskrypcjach nubijskich. Prelegentka wyciągnęła z tego następujące wnioski: w Nubii utrzymał się stały schemat przedstawień apostołów, jednak bez św. Pawła; powodem jego wykluczenia była ścisła wierność tekstowi Ewangelii oraz prawdopodobnie wcześniejszy kult św. Andrzeja, który przetrwał na tych terenach. W dyskusji głos zabrał ks. prof. S. Longosz, który zapytał o okres, z którego pochodzi prezentowane malarstwo. Prelegentka odpowiedziała, iż w Górnym Kościele pochodzi z X/XI wieku, ale znajdują się tam również przedstawienia z XIV wieku; nie udało się natomiast – jak stwierdziła dalej – ustalić, kim byli ukazani na nich władcy, dodając, że istnieje hipoteza, iż mogą to być władczynie, choć nie zostało wyjaśnione, dlaczego mają one cechy męskie. Dr A. Zmorzanka zauważyła, iż być może wizerunki władczyń z męskimi cechami (np. brodą) stanowiły pewną konwencję; przypomniała tutaj znane na Wschodzie dużo

wcześniejsze wizerunki bogiń, obdarzonych męskimi atrybutami. Natomiast dr D. Próchniak (Lublin, KUL) zaczął porównywać przedstawienia św. Andrzeja zachowane na terenie Egiptu z jego wizerunkami z Konstantynopola. Po tej dyskusji głos zabrała prof. B. Wronikowska, która przedstawiła komunikat nt. **Zainteresowanie archeologią chrześcijańską w Polsce – zarys historyczny**. Tematycznie nawiązywał on do jej wystąpienia na sympozjum zorganizowanym w Papieskim Instytucie Archeologii Chrześcijańskiej w Rzymie. Prof. B. Wronikowska przedstawiła sylwetki polskich archeologów: ks. Adolfa Hytrka (1853-1899), ks. arcybiskupa Józefa Bilczewskiego (1860-1922), biskupa Kościoła prawosławnego – Dionizego Waledyńskiego (1876-1960), ks. Pawła Stygera (1887-1938), ks. Antoniego Kwiecińskiego (1903-1983), ks. Jerzego Langmanna (1903-1983), ks. Bolesława Przybyszewskiego (1908-2001), ks. Andrzeja Lufta (1922-2008) i ks. Janusza Pasierba (1929-1993). Na koniec wspomniała o związanej z KUL-em prof. dr hab. Barbarze Filarskiej (1922-2007).

Siódme i zarazem ostatnie spotkanie Komisji miało miejsce 15 V 2009 roku. Na wstępie ks. prof. S. Longosz powitał bardzo serdecznie 21 uczestników, zaś o wygłoszenie referatu poprosił ks. dr hab. Stanisława Koczwarę (Wilno, Instytut Teologiczny), który przedstawił: **Dramatyczne okoliczności ekskomunikacji patriarchy Konstantynopola przez papieża Feliksa III (483-492)**. Na wstępie Prelegent zauważył, że geneza i przebieg omawianego wydarzenia mogą być w pełni zrozumiane w kontekście istniejącego w owym czasie w Bizancjum sporu pomiędzy dwoma ugrupowaniami w łonie Kościoła: katolikami – wiernymi postanowieniom soboru w Chalcedonie, oraz monofizytami, których poglądy potępione zostały na tym samym soborze. Natomiast głównego bohatera – Akacjusza, który w 471 r. został patriarchą Konstantynopola, przedstawił jako człowieka niezwykle ambitnego: pragnął on nade wszystko przywrócić zwierzchnikowi Kościoła w Konstantynopolu prerogatywy w obsadzaniu stolic biskupich na Wschodzie. Sytuacja taka – jak stwierdził dalej – nadarzyła się, gdy monofizyci po wygnaniu Jana Talaji (popieranego przez Rzym) sprowadzili z wygnania Piotra Jąkała (Mongosa), którego – za cenę podpisania tzw. *Henotikonu* (pozornie uznającego postanowienia Chalcedonu) – poparli: cesarz Zenon i Akacjusz. Według Prelegenta, od tego momentu rozpoczął się faktyczny konflikt Akacjusza z Rzymem: papież Symplicjusz nie miał bowiem wątpliwości, że Piotr Jąkała jest heretykiem, który powinien odbyć pokutę, ale nawet po jej odbyciu nie może piastować tak wysokiego urzędu; stanowisko to sformułował w listach do cesarza Zenona i do Akacjusza, ten ostatni jednak nie odpowiadał; samego patriarchę o sprzyjanie monofizytom oskarżyli wprost mnisi egipscy, uznający postanowienia Chalcedonu, jak i sam Jan Talaja. Prelegent przypomniał, iż śmiertelnie chory papież nie mógł już jednak interweniować; sprawę dokończył jego następca – Feliks III. Swoje wystąpienie ks. S. Koczwarę zakończył szczegółową relacją wydarzeń, związanych z wręczeniem pisma patriarsze, co – jak usłyszeli słuchacze – okazało się sprawą niezwykle niebezpieczną. W dyskusji głos zabrał ks. S. Longosz, który zauważył, iż wykład ten jasno ukazał, jak „religia łączyła się

z polityką”. Natomiast mgr Jacek Grzebuła (Lublin) zwrócił też uwagę na prawdopodobnie ekonomiczne tło konfliktów religijnych, stwierdzając, iż duchowni, którzy zajmowali stanowiska kościelne, byli (z urzędu) ludźmi bardzo majątynymi; do tego głosu dołączył się dr Marian Butkiewicz (Lublin, KUL), który zapytał, w jaki sposób biskupi dochodzili do tak ogromnych majątków. W odpowiedzi Prelegent stwierdził, iż bardzo często były to dobra rodzinne; ks. S. Longosz dodał, iż w starożytności o urzędy starali się na ogół ludzie bogaci, a te zwyczaje panowały również w Kościele. Na koniec ks. S. Longosz podziękował wszystkim za obecność na spotkaniach Komisji i poprosił o zgłaszanie tematów referatów na rok akademicki 2009/2010.

Anna Z. Zmorzanka – Lublin, KUL

13. PROBLEMY DUSZPASTERSKIE PIERWOTNEGO KOŚCIOŁA (Sekcja Patrystyczna, Ołtarzew k. Warszawy, 21-23 IX 2008)

Kolejne doroczne spotkanie patrologów zrzeszonych w Sekcji Patrystycznej przy Komisji Nauki Wiary Episkopatu Polski miało miejsce w dniach 21-23 IX 2008 r., a gościny 43 patrologom użyczyło Wyższe Seminarium Duchowne Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego w Ołtarzewie k. Warszawy z jego rektorem ks. dr. Tomaszem Skibińskim – na co dzień również wykładowcą patrologii w Pallotyńskim Seminarium oraz na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Tematem trzydniowych obrad były **Problemy duszpasterskie starożytnego Kościoła**¹.

W niedzielę (21 IX) spotkanie rozpoczęło się wspólnym posiłkiem oraz wyjazdem do Żelazowej Woli, miejsca urodzenia Fryderyka Chopina, gdzie członkowie sekcji wysłuchali koncertu fortepianowego w wykonaniu Jerzego Sterczyńskiego oraz zwiedzili dworek, w którym przyszedł na świat Kompozytor. Dzięki nestorowi polskiej patrologii księdzu prof. Markowi Starowieyskiemu, jego znajomości okolicy i jej historii, mogliśmy również podziwiać ciekawy przykład sakralnej budowli obronnej – kościół w Rochowie, w którym został ochrzczony Fryderyk Chopin. Dzień zakończono wspólnymi nieszporamai.

Pierwszy dzień właściwych obrad (22 IX) rozpoczęto koncelebrowaną Mszą św. w kościele seminaryjnym pod przewodnictwem ks. dr. Kazimierza Czulaka SAC, prowincjała Prowincji Zwiastowania Pańskiego (Poznań). Pierwszą sesję tegorocznego spotkania patrologów polskich otworzył przewodniczący Sekcji Patrystycznej, ks. dr hab. Mariusz Szram (Lublin, KUL), który po powitaniu zgromadzonych i przedstawieniu tematyki obrad, przekazał przewodniczenie części przedpołudniowej ks. prof. Markowi Starowieyskiemu (Warszawa, UW). Jako pierwszy, referat pt. *Wybory biskupów w świetle korespondencji Grzegorza Wielkiego*, wygłosił ks. dr Janusz Lewandowicz (Łódź, WSD). W dalszej kolejności swoje referaty przedstawili: ks.

¹ Materiały już opublikowane: *Problemy duszpasterskie starożytnego Kościoła*, Lublin 2009, ss. 260.